

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ ТА ЄС

ПРОГРАМА

**вибіркової (за вибором ВНЗ) навчальної дисципліни
підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня
спеціальність 081 Право
освітньо-професійна програма Міжнародне та європейське право**

Івано-Франківськ

2021

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

викладач кафедри трудового, екологічного та аграрного права, кандидат юридичних наук
Л. Р. Данилюк

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» **“29” жовтня 2020 р., протокол № 3.**

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової (за вибором ВНЗ) навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти **ОПП Міжнародне та європейське право**, спеціальності **081 Право**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є норми права України та ЄС, які регулюють відносини, пов'язані з охороною довкілля загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів.

Право ЄС виникло внаслідок активного розвитку інтеграційних процесів на європейському континенті, які привели до створення Європейського Союзу – потужного об'єднання держав-членів, що не має аналогів у світі. Право ЄС має особливі джерела, процес нормотворчості та правозастосування.

Правові засади охорони довкілля в ЄС динамічно розвиваються усі останні роки під впливом міжнародно-правових процесів, особливо глобального масштабу, а також із урахуванням екологічних викликів, які на сьогодні стоять перед державами. З іншого боку такий їх розвиток має безпосередній вплив на сучасне міжнародне право навколишнього середовища та національне екологічне право усіх європейських держав, включаючи Україну.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС» базується на компетентностях та програмних результатах навчання, отриманих під час вивчення теорії держави і права, міжнародного публічного права та права ЄС у рамках освітньо-професійної програми підготовки бакалавра ОПП Міжнародне та європейське право, спеціальності 081 Право.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни є формування в студентів знань щодо особливостей правової охорони довкілля в Україні та ЄС; вивчення ними норми права України та ЄС, які регулюють відносини, пов'язані з охороною довкілля загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів; засвоєння значення вказаних норм і їх цінності в контексті сталого розвитку; акцентування на важливості правових інститутів охорони довкілля в Україні та ЄС; демонстрація зростаючої ролі еколого-правових проблем і безумовної необхідності правової охорони довкілля на сучасному етапі розвитку України; ознайомлення з найбільш актуальними теоретичними та практичними питаннями, що виникають в процесі правової охорони довкілля в Україні та ЄС.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни є набуття студентами знань та розуміння змісту законодавчих актів, які регулюють відносини, пов'язані з охороною

довкілля в Україні та ЄС загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів; формування в них вмінь та навичок щодо правильного застосування вказаних норм і розв'язання практичних проблем, які виникають в процесі їх реалізації; розвинути в них здатність працювати з відповідними нормативно-правовими документами України та ЄС (в тому числі з англomовними першоджерелами).

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми Міжнародне та європейське право здобувачі повинні набути:

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові компетентності:

- здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві;
- знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів;
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
- здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації;
- здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування;
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

- здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання;
- проводити збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;
- пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;
- належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності;

- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів;
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина.

Тема 1. Формування правових засад охорони довкілля в Україні та ЄС

Форми взаємодії суспільства та природи, їх розвиток і закріплення в праві. Основні напрямки охорони довкілля. Розвиток екологічного права України як галузі права.

Історія формування права навколишнього середовища ЄС. Поняття та місце права навколишнього середовища ЄС у системі європейського права. Охорона довкілля як пріоритетний обов'язок держав-членів ЄС. Перспективи розвитку права навколишнього середовища ЄС.

Тема 2. Екологічне право як галузь права України. Предмет і структура права навколишнього середовища ЄС

Поняття екологічного права України, предмет і метод еколого-правового регулювання. Система екологічного права України. Співвідношення екологічного права України з іншими галузями права. Поняття і види об'єктів екологічного права.

Управління охороною навколишнього середовища в ЄС. Предметні сфери регулювання права навколишнього середовища ЄС. Інструменти та механізми ЄС у сфері охорони довкілля.

Тема 3. Джерела правової охорони довкілля в Україні та ЄС

Поняття джерел екологічного права України, їх види та система.

Установчі договори як джерела правової охорони довкілля в ЄС. Норми вторинного права ЄС у сфері охорони довкілля. Рішення суду ЄС як джерело правової охорони довкілля. Міжнародні договори ЄС у сфері правової охорони довкілля.

Тема 4. Принципи правової охорони довкілля в Україні та ЄС

Принципи екологічного права України. Особливості галузевих принципів екологічного права України.

Загальні принципи права ЄС і охорона довкілля. Принцип інтеграції питань охорони довкілля в політику та дії ЄС. Принципи пропорційності та субсидіарності.

Принципи права навколишнього середовища ЄС. Принципи попередження та перестороги. Принцип відшкодування шкоди шляхом її усунення на початку виникнення. Принцип сталого розвитку. Принцип забруднювач платить.

Тема 5. Екологічні права та обов'язки громадян за законодавством України та ЄС

Екологічні права громадян в міжнародному, європейському та національному законодавстві. Особливості та система екологічних прав громадян України.

Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Право на екологічну інформацію. Право на участь громадськості в прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля. Право на захист порушених екологічних прав і відшкодування шкоди. Екологічні обов'язки громадян.

Тема 6. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси й право природокористування в Україні

Поняття та особливості права власності на природні об'єкти та їх ресурси. Юридична конструкція права власності народу України. Форми власності на природні ресурси.

Поняття права природокористування, принципи природокористування. Види права природокористування. Особливості права орендного природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування. Підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування. Загальні та спеціальні права й обов'язки користувачів природних ресурсів.

Тема 7. Правові засади управління в галузі охорони довкілля в Україні. Роль інституційного механізму ЄС у розвитку та застосуванні права навколишнього середовища ЄС

Поняття, види, мета та особливості управління в галузі охорони довкілля в Україні. Система галузевих органів управління в галузі охорони довкілля в Україні. Поняття та система функцій екологічного управління. Моніторинг довкілля та кадастри природних ресурсів. Екологічне прогнозування, програмування, планування. Ліцензування і видача дозволів в галузі використання природних ресурсів. Екологічне нормування і стандартизація. Система екологічних нормативів. Державний екологічний контроль: поняття, мета, суб'єкти, порядок здійснення. Поняття, суб'єкти, об'єкти оцінки впливу на довкілля. Процедура оцінки впливу на довкілля. Форми участі громадськості в прийнятті управлінських рішень у галузі охорони довкілля. Статус громадських інспекторів з охорони довкілля.

Функції органів ЄС у сфері охорони довкілля. Рада ЄС. Європейський Парламент. Європейська Комісія. Суд Європейських Співтовариств. Омбудсмен ЄС. Європейський інвестиційний банк. Спеціальні органи ЄС у сфері охорони довкілля. Європейське агентство з навколишнього середовища. Консультативні органи у сфері охорони довкілля на рівні ЄС.

Змістовий модуль 2. Особлива частина.

Тема 8. Правова охорона біологічного різноманіття в Україні та ЄС

Концепція охорони біологічного різноманіття в міжнародному та європейському праві. Збереження й охорона дикої флори та фауни й природних середовищ їх існування в законодавстві ЄС. Правове регулювання торгівлі видами дикої флори та фауни в межах ЄС. Охорона біологічного різноманіття від негативного впливу генетично модифікованих організмів.

Правовий режим екологічної мережі України. Правовий режим природно-заповідного фонду України. Характеристика Червоної та Зеленої книг України як одних із правових інструментів захисту біологічного різноманіття.

Тема 9. Правова охорона лісів в Україні та ЄС

Становлення законодавства ЄС у сфері охорони лісів. Огляд положень нормативно-правових актів ЄС щодо охорони лісів. Цілі та завдання нової лісової стратегії ЄС до 2030 року.

Заходи охорони рослинного світу та лісів за законодавством України. Юридична відповідальність за порушення вітчизняного законодавства про рослинний світ і ліси.

Тема 10. Правова охорона вод в Україні та ЄС

Правові засади управління річковими басейнами в ЄС. Правові засади управління ризиками підтоплення в ЄС. Попередження дефіциту води та посух. Забезпечення доступу до питної води та гарантування її якості. Охорона морських вод.

Правові заходи охорони вод від забруднення, засмічення і виснаження за законодавством України. Юридична відповідальність за порушення вітчизняного водного законодавства.

Тема 11. Правова охорона атмосферного повітря в Україні та ЄС

Міжнародна та європейська політика щодо попередження забруднення атмосферного повітря. Забезпечення якості атмосферного повітря за законодавством ЄС. Напрями охорони атмосферного повітря в залежності від джерел забруднення. Європейська програма охорони атмосферного повітря.

Поняття та особливості правового режиму атмосферного повітря. Система екологічних нормативів в галузі охорони атмосферного повітря. Організаційно-правовий режим охорони атмосферного повітря. Правовий режим санітарно-захисних зон.

Тема 12. Правові засади поводження з відходами в Україні та ЄС

Загальна характеристика законодавства ЄС у сфері поводження з відходами. Основні положення правового регулювання поводження з відходами. Правове регулювання операцій поводження з відходами. Правове регулювання поводження з окремими видами відходів.

Поняття та класифікація відходів, їх правове регулювання в Україні та режим власності. Операції поводження з відходами та правові вимоги до їх здійснення. Обов'язки суб'єктів поводження з відходами.

Тема 13. Правові засади попередження змін клімату в Україні та ЄС

Правові основи боротьби з зміною клімату в ЄС. Кліматичні дії ЄС та Європейська зелена угода. Кліматичні стратегії та цілі ЄС. Законодавство ЄС у сфері зменшення викидів парникових газів. Європейська система торгівлі квотами на викиди. Альтернативні види енергії як засіб попередження зміни клімату.

Тема 14. Правові аспекти співпраці України та ЄС у сфері охорони довкілля

Співпраця України та ЄС у сфері охорони довкілля: правові основи та цілі. Адаптація екологічного законодавства України до стандартів ЄС за напрямками: управління довкіллям; якість атмосферного повітря; управління відходами; якість води та управління водними ресурсами; охорона природи; промислове забруднення та техногенні загрози; зміни клімату; генетично модифіковані організми.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.

2. Задорожній О. В. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник / О. В. Задорожній, М. О. Медведєва. Київ: Промені, 2010. 510 с.

3. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.

4. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу. Харків: Право, 2008. 251 с.

5. Donald A. Environmental Protection and Human Rights. / A. Donald, S. Dinah. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 1124 p.

6. Sadeller N. Environmental Principles: From Political Slogans to Legal Rules. / N. de Sadeller. Oxford: Oxford University Press, 2002. 482 p.

7. Sands P. Principles of International Environmental Law. / P. Sands, J. Peel. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 992 p.

Детальний перелік навчальної, наукової, науково-практичної літератури, нормативних джерел та інформаційних ресурсів міститься в навчально-методичних посібниках для підготовки до семінарських занять та для самостійної роботи.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – екзамен.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, варіанти завдань до модульної контрольної роботи, екзаменаційні білети.